

Grundlagsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om utkomststöd

Till social- och hälsovårdsutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om utkomststöd (RP 133/2024 rd): Ärendet har remitterats till grundlagsutskottet för utlåtande till social- och hälsovårdsutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- konsultativ tjänsteman Anu Kangasjärvi, social- och hälsovårdsministeriet
- professor Mikael Hidén
- forskardoktor Hanna Hämäläinen.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- professor Toomas Kotkas.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att lagen om utkomststöd ändras.

Lagen avses träda i kraft den 1 januari 2025 i fråga om de ändringar som är av teknisk karaktär. Bestämmelsen om att sådana extra utgifter för kost som beror på celiaki ska beaktas i det grundläggande utkomststödet avses dock träda i kraft först den 1 februari 2025.

I propositionen ingår ett avsnitt om propositionens förhållande till grundlagen och lagstiftningsordning. Regeringen anser det önskvärt att grundlagsutskottet lämnar utlåtande i ärendet.

Utlåtande GrUU 46/2024 rd

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

(1) I propositionen föreslås det att sådana utgifter för kost som beror på celiaki ska beaktas som övriga grundutgifter i det grundläggande utkomststödet till ett belopp av 25 euro i månaden i fråga om personer som fyllt 16 år. Åldersgränsen beror enligt propositionsmotiven (s. 7) på att belastningen som beror på celiaki i fråga om barn under 16 år stöds genom handikappbidrag för personer under 16 år. Syftet med propositionen är att förbättra den ekonomiska ställningen för personer med låg inkomst som lider av på behörigt sätt diagnostiserad celiaki.

(2) De föreslagna bestämmelserna är betydelsefulla med avseende på grundlagens 6 § om jämlikhet och 19 § 1 mom. om tryggnad av oundgänglig försörjning och omsorg.

(3) Enligt 6 § 1 mom. i grundlagen är alla lika inför lagen. Bestämmelsen uttrycker vid sidan av kravet på juridisk likabehandling även idén om faktisk jämlikhet. Den inrymmer ett förbud mot godtycke och ett krav på enahanda bemötande i likadana fall (RP 309/1993 rd, s. 46). Jämlikhetskravet är förpliktande också för lagstiftaren. Människor eller grupper av människor kan inte godtyckligt genom lag särbehandlas vare sig positivt eller negativt. Jämlikhetsbestämmelsen kräver ändå inte att alla människor i alla avseenden ska behandlas lika, om inte förhållandena är likadana. Jämlikhetsaspekter spelar en viss roll såväl när människor ges förmåner eller rättigheter genom lag som när de påförs skyldigheter. Å andra sidan är det utmärkande för lagstiftningen att den på grund av ett visst godtagbart samhälleligt intresse behandlar människor olika bland annat för att främja faktisk jämlikhet (RP 309/1993 rd, s. 46, se även GrUU 31/2014 rd, s. 3/I). Grundlagsutskottet har dock av hävd framhållit att inga skarpa gränser för lagstiftarens prövning går att läsa ut ur jämlikhetsprincipen när en reglering i överensstämmelse med den rådande samhällsutvecklingen eftersträvas (se t.ex. GrUU 102/2022 rd, stycke 5, GrUU 2/2011 rd, s. 2 och GrUU 64/2010 rd, s. 2).

(4) Enligt 6 § 2 mom. i grundlagen får ingen utan godtagbart skäl särbehandlas på grund av exempelvis ålder, hälsotillstånd eller handikapp eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person. Kraven på ett godtagbart skäl för särbehandling är enligt grundlagsutskottets vedertagna praxis höga när särbehandlingen grundar sig på sådana skäl som hänför sig till personen och som avses i diskrimineringsförbudet (GrUU 68/2022 rd, stycke 5). För att skälet ska vara godtagbart måste det enligt utskottets praxis dock ha ett reellt och fast samband med lagens syfte (se t.ex. GrUU 44/2010 rd, s. 6). Särbehandlingen får inte vara godtycklig eller skillnaderna oskäliga (se t.ex. GrUU 57/2016 rd, GrUB 11/2009 rd, s. 2, GrUU 60/2002 rd, s. 4 och GrUU 18/2006 rd, s. 2).

(5) Grundlagsutskottet anser att det finns godtagbara grunder för den särbehandling som det innebär att utgifter för kost som beror på celiaki beaktas till ett belopp av 25 euro. Den föreslagna regleringen är inte heller problematisk med tanke på proportionaliteten i särbehandlingen. Utskottet betonar att bestämmelsen om jämlikhet i 6 § i grundlagen i princip inte förutsätter att det i samband med att nya riktade eller avgränsade offentliga stödordningar föreskrivs alltid ska bedömas separat om kravet på likabehandling förutsätter att en motsvarande stödordning riktas också till något annat objekt.

Utlåtande GrUU 46/2024 rd

(6) Grundlagsutskottet har upprepat (t.ex. GrUU 42/2024 rd, stycke 4, GrUU 41/2024 rd, stycke 18, GrUU 32/2024 rd, stycke 5, GrUU 19/2024 rd, stycke 7, GrUB 2/2024 rd, stycke 9, GrUU 9/2023 rd, stycke 6) fäst regeringens uppmärksamhet vid anvisningarna för utarbetande av regeringspropositioner. I anvisningarna sägs det att om det råder osäkerhet om ett lagförslags grundlagsenlighet eller förhållande till människorättskonventioner, tas det i avsnittet om propositionens förhållande till grundlagen in ett uttryckligt uttalande där det sägs att det är önskvärt att propositionen förs till grundlagsutskottet för behandling. Ett sådant uttalande tas inte in, om inte en bedömning av propositionen i grundlagsutskottet verkligen behövs på grund av något tolkningsproblem. Utskottet betonar vidare att ett sådant uttalande inte bör tas in i motiveringen i andra oklara fall än de som nämns i anvisningarna. Utskottet vill än en gång fästa statsrådets särskilda uppmärksamhet vid detta.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Grundlagsutskottet anför

att lagförslaget kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Helsingfors 7.11.2024

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Heikki Vestman saml
medlem Petri Honkonen cent
medlem Hannu Hoskonen cent
medlem Atte Kaleva saml
medlem Teemu Keskisarja saf
medlem Jarmo Lindberg saml
medlem Mira Nieminen saf
medlem Johanna Ojala-Niemelä sd
medlem Karoliina Partanen saml
medlem Onni Rostila saf
medlem Paula Werning sd
medlem Johannes Yrttiaho vänst
ersättare Hanna Räsänen cent.

Sekreterare var

utskottsrad Johannes Heikkonen.